

A KIFEJEZÉS ERKÖLCSI LELKE Játékos vázlat a hetvenéves Rónay Lászlóról

Vajon mit jelenthet Rónay Lászlónak lenni? Emberi-családi szocializáció, egyházi hálózatba-kötöttség, tudományos vagy publicisztikai, írói aktivitás szempontjából egyaránt feltehetnénk a kérdést, kérdéseinket, és fel is kell tennünk őket szépen sorjában (illetve legalább egy gubanc-halmazként), ha azt a teljességet, amely „vizsgált alanyunknak” bizonyosan osztályrészéül jutott, akárcsak vázlatosan is, címszavak szerint kipipálva meg szeretnénk érteni. Az alapvető megközelítés érdekében persze misztifikálunk, ezzel együtt önkéntelenül transzcendálunk annak az általános, „fő válasznak” a keretei között, amelyet saját alapvető, személyiséget teljesítő, szakmai kommunikációja alapján megkutatni szándékozó retorikus „fő kérdéseinkre” adunk: megélni és csinálni mindazt, amit ő megél és munkailag végez, közben pedig azt venni észre, hogy elrepült hetven év... Hát ezt jelentheti Rónay Lászlónak lenni. A tudományosság precízsgét játékosan karikírozó definíciónk persze mindenekelőtt egyfajta menekülés, az eleve reménytelennek tekintett megközelítési feladat erőterében óhatatlanul leblokkoló igyekezetünk stílszerűnek vélt mentése kíván lenni, egyben a tekintélyes kutató szellemi vagy talán már magánemberi (személyesen nem ismerjük) könnyedségét imitáló. S ha így van, reményünk szerint nincs elhibázva a dolgunk, áttérhetünk tehát részletkérdéseinkre és részletválaszainkra.

A bibliográfusok tudományos munkák, dolgozatok sokaságát adják ettől az alkotó embertől szellemi *kitermelésmunkájuk* során a kutakodó bányászinas elé. Pusztán ezek alapján is megrajzolható lehetne egy lelkesült mikropálykép: köszöntő szövegünk. De csak részben legyen ezek alapján megalkotott, egyfelől mivel tényleg „reménytelenül” hatalmas itt a nevesíthető (címesíthető) mennyiség, másfelől pedig mert a tudomány, amely persze nagyon komoly mértékben van jelen benne, azért megmesse nem minden ennek a személyiségképletnek az alkotóelemei, „konstituensei” között...

Amúgy július eleje van, amikor ezeket a sorokat írjuk, a kánikulára nyitott ablakú Könyvtár (sic!) asztalánál ülünk, de nem érezzük áldozatnak áttekintő, és bizonyos, a témára, „tárgyunkra” vonatkozó előismereteink miatt csak részben *felfedező* tevékenységünket az életmű

erőterében. Arra gondolunk ugyanis, hogy Rónay László hány meg hány emberi-szakmai portrét rajzolt meg az utóbbi fél évszázadban — amennyi alkotóideje csak adatik teljes életéből egy hetvenéves bölcsésznek, azt ő felkészültséggel és szorgalommal bőségesen kihasználta. S ebből a rengeteg portréból hányat éppen nyáron, kánikulában, tanári vakációjának ideje alatt készíthetett el..., arányosan el lehet gondolni! És itt most nem elmélyült-élvezetes tanulmányaira, alapos monográfiáira gondolunk első sorban, hanem inkább apró hangulatrajzaira, cikkeire, publicisztikáira. Amelyeket a tudományos szövegek halmazához a perspektivikus, az abszolút, végső egyenrangúság árfolyamán hozzászámítandónak érezhetünk, lévén meggyőződésünk szerint annak a szemléletnek a gyümölcsei — mégpedig igen gyakori és kedves gyümölcsei Rónay Lászlónál —, amelynek szilárd elve, hogy a tudomány nem maradhat meg pusztán önmagának és önmagában, hanem belső kiteljesedése mellett nyitnia szükséges a mindennapi ember felé is. Ennek megvalósítása az igazi (stiláris) alázat, amely sajátja a szerzőnknek, illetve azt is hangsúlyoznunk kell, hogy nála (némelyektől eltérően, akiket persze azért nem akarunk bántani!) valóban, igazán *tudomány* is az a valami (tartalom, üzenet), ami ilyen módon megtalálja magának az utat a napilapok szenzációi és huzavonái közötti térben, átszellemített, örök szellemi *aktualitás* részeként kínálva önmagát. Mindennek fényében érdemes megjegyeznünk és figyelniünk a tényre: akármilyen műfajban, akármilyen funkcióban, akármilyen szándékkal („intencionalitással”) fog is tollat Rónay, kivétel nélkül szeretetteljes élménytárházának alakjai elevenülnek meg a kezén, legyen szó bár Kosztolányiról, Thurzó Gáborról, Tersánszky Józsi Jenőről és Képes Gézaról, vagy a Rózsadomb világháborús vincelléréről, e jellegzetes fővárosi környék (szellemi) arisztokratáiról, egyszersmind félreállított egzisztenciáiról — mondjuk, az ötvenes-hatvanas években —, esetleg bármely átlagemberről.

Külön, kiemelten is meg kell jegyeznünk — nem az úgynevezett „gyengébbek kedvéért”, akik nincsenek köztünk, hanem aktivitási területünk társadalmi visszazorulása, tudományszakunk szerényebb kutatáslehetőségi pozícionáltsága okán —, mi is konkrétan az a tudomány, amelyet Rónay László művel, s amelynek területéről a mindennapok igénye vagy missziója értelmében ki-kicsap a spirituális-gyakorla-

tias naplóírás, publicisztika irányában. A literatúráról való historiográfiai tudás diszciplínája ez a terület, amelyet mindközönségesen irodalomtörténetnek neveznek. Az idevágó teóriáktól alaposan megterhelt „irodalomtudomány” árnyékában az előbbi hagyományos változatai ugyan megrendültek állítólag az utóbbi időben, ám Rónay nemzedékileg, kulturális szocializációja és családi-szellemi belenövése („gyerekszobája”) alapján máig hitelesen művelheti még az irodalomról való módszeres tudásstrukturálásnak ezt a tradicionális formáját. Hiszen végző soron elméleti alapoással indokolja a maga gyakorlatát, szemléleti alapállását akkor, amikor kötetei komponálásának egyik állomásaként a *Társunk az irodalom* című összeállításához érkezik 1990-ben, lévén a humanitásvilág szakközelségét jelöli meg ilyen módon elsődleges vezető szempontként a kutató, az értelmező-olvasó számára — mindenekelőtt a saját gyakorlatában, de a fiatalabbaknak is példát adva. Amikor pedig az egyetemes magyar irodalom rövid történetét a kezdetektől fogva a közelmúltig nyúlóan *Erkölc és irodalom* felirat alatt az etika szemléleti rendezővonalá mentén készítette el, ezzel olyan hívószót hagyott érvényben — vagy inkább reaktivált mintegy! —, amely által éppúgy megadta a maga részéről a vizsgálódási, a szaktudományos tevékenység eredendő érvényének megtalálásához a kulcsot, mint azok, akik a „világkép” és a „stílus”, a „poétikai értékcentrum”, a „megértés alakzatai” vagy éppenséggel a kifejezés „társadalmi lelke” alapján gondolják el a régebbi és újabb nyelvművészeti produktumok döntő érvényű megközelítését, feltárását.

Feltárni szándékozva vizsgálati „alanyának”, e szellemi aranybányának további teléireit, a bányászinas még néhány számára igen fontos Rónay-könyvet kell hogy említsen, érzékelteendő, hogy a legutóbbi időben milyen irányba fordult pontosan ez a máig igen produktív kutatói tevékenység. Nagyon emlékezetes, emblemikus, amolyan *Nietzschének-megváltaszóló* címe miatt is, az *Isten nem halt meg* kötet (2002), amely a „huszadik századi magyar spirituális líra” irodalomtörténet-rendszerezetségű áttekintése. A nagyszabású esszé *saját*, „szövegi” bevállása szerint is a már említett *Erkölc és irodalom* folytatása, kiegészítése, valamint a Mécs Lászlóról és a Sik Sándorról szóló monográfiáké — merthogy hiánypótló jelleggel ezeket is elkészítette a kilencvenes években Rónay László. Inentől fogva aztán vegyes tematikájú tanulmány- és esszégyűjteményeiben is azt nyomozza, miként kapcsolódik össze lélek és szó, milyen mintázatok szerint nehézkedik a hit erőterében a verbális kifejezés esztétikai varázsa.

Ami persze titok, de bennünket közelebről (mindenekelőtt) Rónay Lászlónak a *titka* érdekel most. Ha a (kötet)publikációk csapásán maradunk továbbra is, akkor egy címet feltétlenül említenünk kell még: az *Unokáim könyvét* (2002). Ebben kapcsolódik ugyanis vissza Rónaynál a már említett jelentőségteljes szellemi „gyerekszobához” a jelen létepillanata. A gyermekekkel és unokákkal való (nagyobb számú) rendelkezés emberi-erkölcsi, mindennapi gazdagsága ahhoz a tényhez, hogy „szerzőnk” Rónay Györgynek, a ma már klasszikusnak számító írónak-költőnek, esszéistának és műfordítónak, szerkesztőnek a gyermeke. Ebből is származhat a kutatói indíttatás ereje, és témája egyszersmind: *Az Ezüstkor nemzedéke* című könyvnek — amely apjáéknak, a tulajdonképpeni harmadik *Nyugat*-generációnak a szellemi-intézményes története —, tehát ennek a debütáns irodalomtörténeti munkának a genezise olyan mély és tág (lehet), hogy annak kapcsán tényleg magának Rónay Lászlónak kellene lennünk, míg valóságos megértéshez juthatnánk... Ne kísérletezzünk tehát ezzel, különösen akkor ne, ha tudjuk, hogy milyen diszkrétan van jelen ebben az áttekintésben maga az édesapa, aki a könyv megjelenésekor, 1967-ben még jócskán „kortárs szerző” volt, mára ellenben éppenséggel ráférne már egy kis irodalomtörténeti kiemelés. Csak hát aligha frontálisan a saját gyermeke keze által, aki különben kedvesen, és alighanem jó adag szellemi realitásérzékkel megáldva hisz édesapja reneszánszában. Addig is, míg ez bekövetkezik, megvolt, megvan e „gyermeknél” a *Nyugat* korszakának és az ahhoz kötődő alkotók életművének vizsgálata, majd az erkölcs, a spiritualitás és a mítosz hívószavaival egy mind 20. századi, mind pedig egyetemes magyar irodalomtörténeti vízió kialakítása. Továbbá egy óriásról két(fajta) monográfia elkészítése (1990, 1998), akinek a neve kutatói „könyvjelzőként” önmagáért beszél az interpretátor aranyteléireit feldehítő bányászinasnak: Márai Sándorról.

Rónay Lászlót elsődlegesen akkor is könyvek és írás alapján érthetjük, közelíthetjük meg, amikor nem szigorú, diszciplináris tudományát akarjuk elsajátítani, hanem a művelt, szellemes, éles szemű megfigyelőre, akár mindjárt kritizálóra, mindennapi lényre vagyunk kíváncsiak inkább. Merthogy utóbbinak a megszólalásfutamai is jócskán szövegekbe vannak foglalva. Lét-eleme a fogalmazás, ami persze végső soron közlés, emberi kommunikáció... Épülésünkre, örömünkre. Amikor Rónay Lászlónál vagyunk, a Könyvtárban tartózkodunk. Amint ő maga Istennél — ez hitelesen átüt minden során.

ZSÁVOLYA ZOLTÁN